

Åbningstale, akvareludstilling Hirtshals Fyr, 28.11.2009

*Af: Anne Lie Stokbro, kunstnerisk
leder, Kunstbygningen i Vrå -
Engelundsamlingen*

Akvarelmaleri er fejende lethed og minutiøst tålmodighed. Akvarelmaleri er at give slip og at holde tøjlerne stramme. Akvarelmaleri er at lade sig henføre af farver og former og at lade sig lede af detaljer og illusion.

En kunstsamler har engang sagt, at akvarel er der, kunstneren viser, hvad han kan. Der gives nemlig kun et forsøg. I det øjeblik penslen møder papiret, er værkets skæbne beseglet: Bliver det rigtigt eller ej? Et penselstrøg på en akvarel kan ikke gøres om, det kan ikke males over, der er noget nu-eller-aldrig over akvarelmaleriet.

Derfor må kunstneren vide, hvad han gør, og hvordan han gør det. Han – eller hun - må kende mediet og dets egenskaber til bunds, men på grund af akvarellens karakter af flydende one-take må han også være villig til at slippe noget af kontrollen og lade det færdige resultat være afhængigt af, hvordan farve og papir går op i en højere enhed.

Akvarelmaleren kan arbejde vådt på tørt, hvor han søger at tøjle den flydende farve, eller han kan arbejde vådt-i-vådt, hvor han giver los og spiller med på farvens, vandets og papirets præmisser.

Og det er nok deri, den store fascination i akvarelmaleriet ligger: Udtrykket kan varieres uendeligt, det minutiøst detaljerede kan veksle med det spontant ekspressive. Fælles er, at motiverne får en egen transparent lethed, og de har ofte et umiddelbart skitsepræg, som giver beskueren en oplevelse af at kigge kunstneren over skulderen: "Nå, sådan var det."

Det ser så legende let ud, når en kunstner maler vådt-i-vådt med akvarel: Bløde strøg af en farvefyldt pensel henover det våde papir, og farverne flyder smukt sammen i blandinger hinsides kunstnerens kontrol. En af akvarelmaleriets fornemste repræsentanter, tyske Emil Nolde, som jo er aktuel på Kunsten lige nu, sagde ligefrem, at en akvarel var lykkedes bedst, når den så ud, som om den havde malet sig selv!

Og abstraktionen og ekspressiviteten opstår så at sige af sig selv, når farven lever sit eget liv på papiret. Men man må ikke tage fejl. Som i ethvert andet kunstværk handler det i akvarellen også om at vide, hvornår man skal standse, hvornår der ikke skal tilføres mere farve, hvornår udtrykket er mæt, men ikke overmæt.

I vådt-i-vådt-akvarellen er det sete eller tænkte udgangspunkt kun et udgangspunkt, et pejlemærke. Selve værket får en egen anelsesfuld karakter, der kun giver noget af dets dybde fra sig.

En sådan akvarel er nemlig ikke altid klar i budskabet. Man skal som beskuer selv medvirke, enten ved slet og ret at nyde dens frie og utvungne form, eller ved at se ind bag overfladen og dér finde motivets sete eller tænkte udgangspunkt.

Den abstrakte, ekspressive akvarel, hvor farvens eget liv er værkets egentlige budskab og karakter, hører det seneste århundredes modernisme til. Akvarellens egensindighed passer perfekt til modernismens devise: "Kunsten for kunstens skyld", og til den løsrivelse fra virkelighedsgengivelsen, som har været den store øvelse i kunsten siden Matisse og Picasso.

Den anden side af akvarellens karakter er meget mere nøjeregnende. Det er den spidse pensels præcise bevægelser hen over det tørre papir, det er farvefyldens nøjagtige afvejning i tynd eller tyk opløsning og dermed i dækkende eller transparente farvelag, og det er de knivskarpe detaljer, der gør akvarellen så fremragende til illustrationskunst og til et kunstnerisk udtryk, der søger natur-ligheden som sit væsentligste mål.

Med fine pensler med ganske få hår ført af en sikker og uforstyrrelig hånd kan selv de mindste detaljer finde deres plads på det tørre papir. Stoflighed og materialevirkning kan skildres i naturtro detaljer, virkelighedsillusionen ligger snublende nær, men man mere end aner, at akvarelmaling på denne måde er hårdt arbejde. Her gives ikke ved dørene, hver lille farvenuance skal blandes frem og sættes på papiret med nøjagtighed. Den minutiøse arbejdsform kræver tungen lige i munden, og vådt-på-tødt-akvarelmaling er en sendrægtig proces, langt fra vådt-i-vådt-teknikkens medvirkende, spontane udtryk.

Den spidspenslede, minutiøse akvarel har aner langt tilbage i maleriets historie, til middelalderens illuminerede manuskripter, til renæssancekunstnerens indgående studier af den håndgribelige virkelighed, og til 17- og 1800-tallets videnskabsmænd, der på rejser ud i en ukendt verden dokumenterede alt det vidunderlige, farlige og udfordrende, som nye kontinenter og verdensdele rummede. Man ser for sig botanikeren, zoologen eller antropologen studere ukendte arter og racer, mens den til enhver rigtig ekspedition tilhørende akvarelmaler ned til mindste detalje skildrer orkidéen, insektet eller den nyopdagede stammes hverdag og ritualer.

Men man ser også den impressionistiske maler fange øjeblikket med pensel på papir, man ser kubistens splintrede billedunivers skildret i detaljer, og man ser det skarpt observerende blik hos nutidens akvarelkunstnere, når de ophøjer et enkelt, hverdagsligt motiv til kunst.

Akvarellen kan meget, men den kan ingenting uden en kunstner bag. Her på Fyret er der nu lejlighed til at kigge fem akvarelmalere over skulderen og følge penslens færd over papiret.

Her er Elsebeth Norries lag-på-lag malerier med kaligrafisk sikkerhed;
her er Anne Østergaards meget menneskelige dyr;
her er Elin Østergaards abstraktioner over katte, ligeledes med menneskelig attitude;
her er Ole Fiskers poetisk sansede landskaber og fint stemte byprofiler;
og her er Peter Vilhelm Nielsens akvareller, som synes at brede sig ud i relieffets tredimensionalitet.

Til folkene bag Fyret og til udstillerne: Tillykke med udstillingen.